

5. ОСВІТЯНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378:504:316

Ю.Ю. Туниця¹; М.Г. Адамовський²; М.М. Борис³;
С.Н. Красівський⁴; І.П. Магазишникова⁵ – НЛТУ України, м. Львів

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто сутність та сучасні проблеми екологізації вищої освіти в контексті вимог найновіших життєво важливих міжнародних документів – Паризької угоди Сторін Рамкової конвенції ООН щодо змін клімату (грудень 2015 р.); "Порядку денного для сталого розвитку до 2030 року", прийнятого на саміті ООН з Розвитку (вересень 2015 р.); "Платформи для дій "Освіта-2030", прийнятої на 38-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (листопад 2015 р.); добровільних зобов'язань України щодо екологізації освіти (Greening of Education: Ukraine's Contribution), взятих на саміті ООН "Rio+20" (червень 2012 р.), а також Рішення колегії МОН України від 27 листопада 2015 р. "Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку". Окреслено здобутки вищих навчальних закладів України, зокрема Національного лісотехнічного університету України, у царині екологізації освіти як ключового фактора високопрофесійного кадрового забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: екологізація освіти, стандарти вищої освіти, екологічна компетентність, кадрове забезпечення сталого розвитку.

Вступ. Об'єктивно існуюча суперечність між потребою сучасного суспільства у реалізації головних цілей сталого розвитку та відсутністю реального поступу в їх досягненні спонукає світову спільноту концентрувати зусилля на аналізі причин та визначенні нових конструктивних підходів до охорони й забезпечення цілісності природних систем та їх здатності до самовідтворення. Це зумовлено потребою формування й становлення нової екологічно безпечної (екологічної) економіки і, на цій основі – досягнення соціально-економічного добробуту, стабільності соціальних і соціокультурних систем. Саме ці проблеми було обговорено на черговому Саміті ООН зі сталого розвитку, що відбувся у вересні 2015 р. за участю представників 193 держав світу, включно з українською делегацією на чолі з Президентом України. Саміт одностайно прийняв новий "Порядок денний для сталого розвитку до 2030 р." [1]. Прикро констатувати, що п'ять попередніх світових форумів з довкілля і розвитку (Стокгольм, 1972; "Rio-92", 1992; "Rio+5", 1997; "Rio+10", Йоганнесбург, 2002; "Rio+20", 2012) не виправдали сподівань світової спільноти на реальний прогрес у практичному забезпеченні сталого розвитку, гармонізації взаємодії суспільства з довкіллям. Більш ніж 40-річний шлях людства у пошуках сталого розвитку виявився недостатнім для досягнення бажаних цілей.

¹ проф., акад. НАН України, д-р екон. наук

² проф., канд. техн. наук

³ доц., канд. техн. наук

⁴ ст. наук. співроб.

⁵ доц., канд. екон. наук

Усвідомлюючи винятково важливу роль освіти у досягненні цілей "Порядку денного для сталого розвитку до 2030 р.", 38-ма сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО (листопад 2015 р.) акцентувала увагу на необхідності перейти нарешті від обіцянок та декларацій до реалізації освітою своєї соціальної місії щодо забезпечення реальних змін у всіх сферах життєдіяльності сучасного суспільства, сприяння його розвитку на засадах сталості. Віддзеркаленням цих намірів став ухвалений сесією важливий документ – "Рамки дій "Освіта-2030" [2].

На зустрічі з науковцями та освітянами наприкінці грудня 2015 р. Президент України привернув увагу учасників зустрічі до результатів Паризького саміту з питань зміни клімату, наголосивши, що Паризька угода – "Це – революція ..., це дає нам можливість отримувати світові кошти для розвитку системи енергозбереження, енергоефективності і захисту навколишнього середовища" [3]. У Паризькій угоді, прийнятій 12 грудня 2015 р. на 21-й сесії Конференції сторін Рамкової конвенції ООН з питань зміни клімату COP21, зазначено, що "визнаючи, що зміни клімату є потенційно незворотною загрозою для людських суспільств і планети, це вимагає якнайширшого співробітництва усіх країн". Там же підтверджено важливу роль "освіти, підготовки кадрів і інформування громадськості" [4].

Попередній аналіз Паризької угоди дає змогу дійти однозначного висновку, що головним завданням з виконання її вимог є потреба докорінної зміни способу господарювання, тобто переходу від нинішньої екологічно небезпечної до нової, безпечної (екологічної) економіки як на світовому, так і національному рівнях, а також збереження й примноження в цьому контексті зелених насаджень (насамперед, лісів), які поглинають парникові гази. Виконання цього важливого і складного завдання можливе тільки за умови достатньої екологічної компетентності фахівців, які здійснюють управління в рамках діючої моделі виробництва та споживання. Саме екологізація вищої освіти стає ключовим фактором у підготовці екологічно компетентного фахівця з новим способом економічного мислення.

Реформування національної освіти відповідно до цих документів вимагає її екологізації, що і є одним з найважливіших стратегічних завдань для МОН України, для всіх навчальних закладів країни. Згідно з згаданими вище рішеннями ЮНЕСКО та документами інших світових форумів, "міністерства освіти у всьому світі є відповідальними за забезпечення того, щоб системи освіти були готові та реагували належним чином на проблеми сталості, що існують зараз та виникатимуть у майбутньому. Це вимагає, окрім іншого, інтеграції освіти для сталого розвитку (ОСР) у навчальні програми та національні стандарти якості, а також формування відповідних системних показників, які встановлюють стандарти результатів навчання. ОСР слід розглядати як важливий фактор якості освіти і включати його до критеріїв оцінки якості національної системи освіти" [5]. На потребі екологізації освіти з метою підготовки фахівців для сталого розвитку наголошено також у низці інших важливих документів [6-11].

Мета роботи. Розкрити сутність екологізації освіти як інноваційного освітньо-виховного процесу, проаналізувати сучасні вимоги світової спільноти до забезпечення підготовки фахівців для сталого розвитку та шляхи їх імплемента-

ції на національному рівні на базі здобутків ВНЗ України у царині екологізації вищої освіти. Окреслити проблеми та запропонувати можливі підходи до виконання Рішення Колегії МОН України від 27.11.2015 р.

Результати. Екологізацію національної освіти на сучасному етапі її реформування Міністерство освіти і науки України розглядає як важливе стратегічне завдання, про що свідчить обговорення цього питання на Колегії МОН України та прийняте за його результатами Рішення [12]. У цьому документі зазначено, що низка вищих навчальних закладів України протягом останніх років набула певного досвіду здійснення екологізації освіти з метою підготовки фахівців для сталого розвитку. Важливо наголосити на тому, що навчальні заклади здійснюють освітньо-виховну діяльність з екологізації на інноваційних засадах. Вагомих результатів у цій справі досягли Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут" та Національний лісотехнічний університет України, який працює під гаслом "Ad naturam vivere discimus" ("Вчимося жити в гармонії з природою"). У цих університетах набуто значного досвіду щодо розроблення програм екологізації підготовки фахівців різних галузей знань і спеціальностей, запровадження нових сучасних магістерських програм підготовки фахівців з екологобезпечних та ресурсощадних технологій, з економіки довкілля і природних ресурсів, а також проведення системних наукових досліджень, виховних і просвітницьких заходів, спрямованих на формування екологічної свідомості та екологічної культури студентів.

У Національному лісотехнічному університеті України упродовж 1996-2002 рр., у партнерстві з університетами міст Фрайбурга (ФРН), Гента (Бельгія) і Падови (Італія), виконували спільний європейський проект за програмою Temprus-Tacis (передпроект, власне проект і проект-десимінація – із загальним обсягом фінансування близько 1,5 млн дол. США). Його результатом стало впровадження в Україні нової спеціальності на другому (магістерському) рівні підготовки фахівців за кваліфікацією "економіст-еколог". Перший експериментальний випуск магістрів відбувся у Львові у 2000 р. Станом на сьогодні вже 16 університетів України готують фахівців за цією дуже важливою для сталого розвитку національної економіки і перспективною у міжнародному вимірі спеціальністю. Проблемою залишається те, що офіційно для таких спеціалістів досі ще не визначено місця працевлаштування, адекватного рівню загальносуспільної значущості цієї професії.

Зважаючи на те, що підготовка навчальних програм економістів-екологів за участю вітчизняних і провідних західноєвропейських університетів була вагомою інвестицією Євросоюзу в освіту України, цю професію потрібно ввести до національного Класифікатора професій ДК 003:2010. Аргументом на користь цієї тези є й те, що згідно з Постановою Верховної Ради України № 565-IV від 20 лютого 2003 р. у Національному лісотехнічному університеті України створено Інститут екологічної економіки і менеджменту, який готує фахівців, здатних поєднувати у своїй діяльності економічні інтереси з екологічними вимогами, тобто забезпечувати сталий розвиток.

За результатами багаторічних наукових досліджень та практичних напрацювань з екологізації професійної освіти в НЛТУ України проведено дві між-

народні конференції: "Екологізація освіти України в контексті завдань Болонського процесу" (листопад 2005 р.) та "Підготовка фахівців для сталого розвитку: досвід, проблеми, перспективи" (жовтень 2014 р.).

Невипадково Президент України у привітанні колективу Національного лісотехнічного університету України з нагоди 140-річчя від дня його заснування наголосив на прикметній особливості університету, який, посівши належне місце "в системі вищої школи України та європейському освітньому просторі, вирізняється активним процесом екологізації навчальних дисциплін"¹.

Зараз університет готується до проведення у 2017 р. наступної Міжнародної науково-практичної конференції "Екологізація освіти як чинник сталого розвитку суспільства". Головна мета цього нового важливого освітянського заходу – сприяти забезпеченню виконання національною освітою прийнятих ЮНЕСКО "Рамок дій "Освіта-2030", рішень вересневого (2015 р.) Саміту ООН зі сталого розвитку та рішень Кліматичного саміту ООН – COP21, (Париж, 30 листопада-12 грудня 2015 р.), а також Рішення колегії МОН України від 27 листопада 2015 р.

Істотних успіхів в освіті для сталого розвитку досяг Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут". Діяльність Світового центру даних з геоінформатики та сталого розвитку Міжнародної Ради з науки (ICSU) при Національному технічному університеті України "Київський політехнічний інститут", Інституті прикладного системного аналізу МОН України та НАН України спрямована на дослідження та підготовку для міжнародної спільноти матеріалів щорічного аналізу процесів сталого розвитку країн світу та регіонів України в контексті якості та безпеки життя людей, а також підтримку та розвиток міжнародної програми спорідненої підготовки магістрів і докторів філософії за спеціальністю "Сталий розвиток та державне управління: глобальний та регіональний контексти", метою якої є підготовка менеджерів вищого рівня та системних аналітиків, здатних приймати науково обґрунтовані та практично доцільні рішення з урахуванням на державному та муніципальному рівнях цілей та принципів сталого розвитку [13].

Академік НАН України М.З. Згуровський ґрунтовно досліджує проблеми сталого розвитку, що виникають унаслідок глобалізації планетарних процесів і вимагають нових підходів і нового мислення для їх успішного вирішення [14]. Ці проблеми актуалізують потребу екологізації вищої освіти. Автор запропонував методологію оцінювання рівня сталого розвитку як процесу з використанням системи індикаторів і індексів, обґрунтував можливості застосування системного підходу для моніторингу і прогнозування процесів сталого розвитку з урахуванням специфіки України.

Вагомі напрацювання щодо екологізації освіти мають також: Національний університет біоресурсів і природокористування України; Національний університет "Львівська політехніка"; Національний гірничий університет; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка; Харківський національний

¹ Див. Лист Президента України колективу Національного лісотехнічного університету України, опублікований на с. 8 цього випуску "Вісника НЛТУ України".

університет ім. В.Н. Каразіна; Львівський національний університет ім. Івана Франка; Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова; Київський університет ім. Бориса Грінченка; Сумський державний університет; Одеський державний екологічний університет; Івано-Франківський національний технічний університет нафти та газу, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя та інші вищі навчальні заклади. Набутий провідними вищими навчальними закладами України досвід імплементації цілей та принципів сталого розвитку потребує узагальнення та поширення на всю систему національної освіти.

Незважаючи на значні досягнення, наявна система вищої освіти України ще не повною мірою забезпечує підготовку фахівців для сталого розвитку. Для успішного виконання вищими навчальними закладами України цього важливого завдання потрібно, передусім, чітко розмежовувати і не ототожнювати поняття "екологічна освіта" та "екологізація освіти".

Екологізація освіти передбачає наповнення екологічною компонентою змісту навчальних програм підготовки фахівців з усіх спеціальностей. Вона повинна стати ключовим фактором творення інноваційної освітньої парадигми підготовки і виховання фахівця з еколого-економічним способом мислення. Йдеться про формування нової людини, відповідальної перед суспільством за результати своєї діяльності, спроможної забезпечувати сталий розвиток суспільства, жити та працювати у гармонії з природою [15].

Інтеграція екологічного імперативу у різні галузі знань та спосіб господарювання (моделі виробництва і споживання) – це ключ до розв'язання проблем сталого розвитку. Завданням екологізації освітньої діяльності є забезпечення розуміння тими, хто навчається, і тими, хто навчає, органічної єдності та взаємозалежності людини і природи, потреби змінювати екодеструктивний характер нішньої економіки, трансформувати її в екологічно безпечну, що в остаточному підсумку сприятиме становленню нового економічного устрою, формуванню майбутньої екологічної цивілізації. Розв'язання цієї проблеми академічною спільнотою – не одноразова акція, а складна, тривала, неперервна та послідовна творча робота, до якої повинні бути залучені усі учасники освітнього процесу.

Сутність екологізації освіти полягає, насамперед, в обов'язковому ґрунтовному вивченні студентами екологічних дисциплін та максимально можливо-му творчому і кваліфікованому наповненні змісту всіх інших навчальних дисциплін екологічними знаннями. На наш погляд, екологізацію освіти надалі потрібно розглядати ще глибше – як пріоритетну мету усього освітньо-виховного процесу. Йдеться про концептуальне поглиблення підходів до вирішення проблеми: не обмежуватися фрагментарною інтродукцією екологічних вимог у фахові дисципліни, а внести системні корективи за допомогою введення у стандарти вищої освіти екологічної компетентності, оскільки саме вони виконують роль системоутворювального чинника організації змісту і характеру освітнього процесу, а також є основою моніторингу рівня якості підготовки випускників [16].

Екологізація освітньої діяльності – це цілеспрямований, систематизований міждисциплінарний вплив на формування особистості майбутнього фахів-

ця, відповідального за еколого-економічні та соціальні результати своєї діяльності. Отже, конкретною метою екологізації вищої освіти є формування у кожного випускника навчального закладу екологічної компетентності, потрібної для переорієнтації суспільства в напрямі сталого розвитку.

Для досягнення мети екологізації освіти потрібно під час розроблення стандартів вищої освіти ввести екологічну компетентність фахівця до переліку ключових компетентностей, що формуються внаслідок навчання. При цьому екологічну компетентність фахівця треба розглядати як інтегровану особистісну властивість – сукупність знань, умінь, цінностей, що формують мотиваційну складову – спрямованість фахівця на збереження природи, раціональне природокористування, досягнення соціальної справедливості у розподілі необхідних для життєдіяльності ресурсів. Ці властивості фахівця повинні реально виявлятися у його діяльності, що узгоджується з принципами сталого розвитку, базується на усвідомленні потреби дотримуватися екологічних обмежень, брати особисту участь у практичному вирішенні екологічних проблем, забезпеченні гармонійної взаємодії між соціумом і довкіллям.

В умовах сьогодення усі соціальні, а особливо виробничі відносини, до яких залучається людина, містять у собі відносини з приводу природокористування, збереження та відтворення довкілля. Тому екологічною має бути не тільки економіка, а й усі сфери життєдіяльності людини та соціуму. Випускник університету внаслідок навчання має стати не тільки фахівцем, а й громадянином, відповідальним споживачем, членом сім'ї і територіальної громади з високим рівнем екологічної культури. Отже, формування екологічної компетентності випускника вищого навчального закладу відбувається (з урахуванням того, що сферами її вияву є не тільки професійна діяльність (виробнича, наукова, педагогічна, консалтингова, управлінська тощо), а й соціально-економічна загалом (споживання, господарювання, фінансова та ін.), політико-правова, духовна, сімейно-побутова, культурно-дозвілля).

Успішна реалізація завдань екологізації освіти можлива за умови дотримання засад її безперервності, інтегрованості всіх дисциплін навчального плану на основі використання їх екологічного потенціалу, активного залучення студентів до заходів з ресурсозбереження та природоохоронної діяльності, організації т. зв. "зелених" студентських містечок, а також запровадження системи діагностики результативності екологізації освіти на основі моніторингу процесу формування екологічної компетентності випускника та використання результатів діагностики для управлінського та педагогічного впливу на навчальний процес [17].

Результатом екологізації освіти має стати високопрофесійне кадрове забезпечення сталого розвитку. Його буде досягнуто за умови державної підтримки наукових досліджень у галузі науково-методологічних засад освіти для сталого розвитку із врахуванням особливостей її запровадження в українську систему освіти. Потрібне істотне покращення нормативно-правового, науково-методичного та організаційного забезпечення реформування національної освіти на засадах сталості.

Ще раз наголосимо, що під час розроблення стандартів вищої освіти екологічну компетентність потрібно ввести до переліку ключових компетентнос-

тей, що формуються внаслідок навчання у вищій школі. Необхідним є також державне сприяння процесу підвищення кваліфікації усіх працівників, котрі відповідають за імплементацію в Україні цілей та принципів сталого розвитку.

Висновки. Виконання Рішення Колегії МОН України "Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку" повинно забезпечити державну підтримку реалізації цього важливого завдання, стимулювати об'єднання, активізацію та координацію зусиль усіх навчальних закладів України щодо інтеграції цілей сталого розвитку в освітню діяльність. Це забезпечить виконання нашою державою міжнародних зобов'язань у сфері освіти для сталого розвитку, а також налагодження взаємодії вищих навчальних закладів з владою, бізнесом та громадськістю для спільного вирішення проблем сталого розвитку галузей, регіонів, окремих територій тощо. Вкрай важливою є підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців виробничої сфери, державного управління, науково-педагогічних працівників і інших категорій працівників, відповідальних за досягнення Україною цілей сталого розвитку.

Освіта України стоїть на початку тривалого, доленосного шляху екологізації знань як епохального завдання сучасності. Екологізація знань забезпечить екологізацію традиційної економіки, приведення її у відповідність із законами природи, підготовку і виховання нової людини з принципово новим способом економічного мислення, а в остаточному підсумку – до гармонійного співіснування суспільства і природи, формування майбутньої екологічної цивілізації. У цьому складному творчому процесі повинні брати консолідовану участь усі навчальні заклади, владні структури, бізнес і громадянське суспільство.

Подяки. Автори висловлюють вдячність за кваліфіковану допомогу у підготовці цієї статті і матеріалів до засідання колегії МОН України від 27.11.2015 р. співробітникам Національного лісотехнічного університету України доцентам О.В. Врублевській, Г.С. Гулику, П.К. Диньці, І.А. Дубовичу, Л.Д. Загвойській, професору І.П. Соловію, провідному фахівцю ІОЦ П.Я. Макаркуку.

Література

1. "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development". [Electronic resource]. – Mode of access <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/92/PDF/N1529192.pdf>.
2. "Framework for Actions "Education 2030". [Electronic resource]. – Mode of access http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED_new/pdf/FFA-ENG-27Oct15.pdf.
3. Українська наука має стати сучасною, ефективною, інноваційною. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.president.gov.ua/news/ukrayinska-nauka-maye-stati-suchasnoyu-efektivnoyu-innovacij-36564>.
4. Паризька угода Сторін Рамкової конвенції ООН щодо змін клімату. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/rus/109_r.pdf.
5. "Глобальна програма дій з освіти для сталого розвитку" (ГПД) та "Дорожня карта для реалізації ГПД", (ЮНЕСКО, 2013, 2014 рр.). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514R.pdf>.
6. "Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року", 2013. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
7. Підсумковий документ Конференції ООН зі сталого розвитку "Майбутнє, якого ми хочемо" ("Rio+20", 2012). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/476/12/PDF/N1147612.pdf?OpenElement>.

8. Добровільні зобов'язання України на саміті "Rio+20" щодо екологізації освіти (Greening of Education: Ukraine's Contribution). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.unesco.org/index.php?page=view&nr=77&type=1006&menu=36>.

9. Заява керівників понад 250 вищих навчальних закладів світу про підтримку вимог сталого розвитку, підписана в ході саміту "Rio+20". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.unesco.org/index.php?page=view&nr=341&type=12&menu=35>.

10. Національна доповідь України "Освіта для сталого розвитку", 2012. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://dea.gov.ua/chapter/osvita_dlya_stalogo_rozvitku_nacional4na_dopovid4_skorocheno.

11. Постанова Президії НАН України "Про наукові засади екологічної економіки" від 08.10.2003 р., № 243. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://>

12. Рішення Колегії МОН України від 27.11.2015 р. "Про екологізацію вищої освіти з метою підготовки фахівців для сталого розвитку". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://mon.gov.ua/content/Новини/2015/12/30/10-5-4.zip>

13. Zgurovsky M. The Sustainable Development Global Simulation: Quality of Life and Security of the World Population / M. Zgurovsky. – К. : Вид-во "Політехніка", 2007. – 218 с.

14. Згуровский, М.З. Основы устойчивого развития общества : курс лекций. – В 2-ох ч. / М.З. Згуровский, Г.А. Стапоха. – К. : Вид-во НТУУ "КПИ". – 2010. – Ч. 1. – 464 с.

15. Туниця Ю. Вчитися жити в гармонії з природою / Ю. Туниця // Освіта України : зб. наук. праць. – 16 листопада 2010. – № 85. – С. 6.

16. Адамовський М.Г. Оцінювання рівня сформованості екологічної компетентності ВНЗ як результату екологізації навчання / М.Г. Адамовський, І.П. Магазинщикова // Вища освіта України : зб. наук. праць. – 2014. – № 3. – С. 135-140.

17. Адамовський М.Г. Екологічна компетентність у складі ключових компетентностей випускника вищої школи / М.Г. Адамовський, І.П. Магазинщикова // Вища освіта України : зб. наук. праць. – 2012. – № 3 (додаток 2), т. 1. – С. 70-74.

Туніця Ю.Ю., Адамовський Н.Г., Борис Н.М., Краєвський С.Н., Магазинщикова І.П. Екологізація образования как ключевой фактор подготовки специалистов для устойчивого развития

Рассмотрены сущность и современные проблемы экологизации высшего образования в контексте требований новейших жизненно важных международных документов – Парижского соглашения Сторон Рамочной конвенции ООН об изменении климата (декабрь 2015 г.); "Повестки дня для устойчивого развития до 2030 года", принятой на саммите ООН по Развитию (сентябрь 2015 г.); "Платформы для действий "Образование-2030", принятой на 38-й сессии Генеральной конференции ЮНЕСКО (ноябрь 2015 г.); добровольных обязательств Украины по экологизации образования (Greening of Education: Ukraine's Contribution), взятых на саммите ООН "Rio + 20" (июнь 2012 г.), а также Решения коллегии МОН Украины от 27 ноября 2015 г. "Об экологизации высшего образования Украины с целью подготовки специалистов для устойчивого развития". Определены достижения высших учебных заведений Украины, в частности, Национального лесотехнического университета Украины, в сфере экологизации образования как ключевого фактора высокопрофессионального кадрового обеспечения устойчивого развития.

Ключевые слова: экологизация образования, стандарты высшего образования, экологическая компетентность, кадровое обеспечение устойчивого развития.

Tunytsya Yu.Yu., Adamovsky M.G., Borys M.M., Kraievskiy S.N., Magazynshchykova I.P. Greening of Education as a key factor for Training of Specialists for Sustainable Development

The essence and contemporary problems pertaining the greening of higher education are being considered within the context of requirements introduced by the latest vitally important international documents – Paris Agreement, adopted by COP21 (December 2015); "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development", adopted by UN Summit on Development (September 2015); "Framework for Actions "Education 2030", adopted by 38th Session of UNESCO General Conference (November 2015); Voluntary Commitments "Gre-

ening of Education: Ukraine's Contribution", taken by Ukraine during UN Summit on Environment and Development "Rio+20" (June 2012) as well as Resolution by the Ministry of Education of Ukraine "On Greening of Higher Education in Ukraine for Training of Specialists for Sustainable Development" (November 27, 2015). Achievements of higher education institutions of Ukraine and, in particular, of Ukrainian National Forestry University are highlighted in the field of greening of education as a key factor for highly professional staffing of sustainable development.

Keywords: Greening of education, standards of higher education, environmental expertise, staffing for sustainable development.

УДК 630*181.28

Л.Д. Вівчарук¹; М.Є. Гайдукевич²

ШКІЛЬНІ ЛІСНИЦТВА ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ

Досліджено організацію, становлення та функціонування на теренах Івано-Франківщини шкільних лісництв – особливої форми природоохоронної діяльності учнівських об'єднань, які виникли у другій половині 60-х років ХХ ст. Сьогодні таких лісництв в області нараховується 28. Результати їх роботи – це сотні гектарів лісів, посаджених юними охоронцями природи, численні дендропарки, тонни лікарської сировини тощо. Юні лісівники, члени шкільних лісництв – це справжні патріоти рідної землі, які активно сприяють збереженню, відтворенню та примноженню лісових ресурсів краю.

Ключові слова: шкільні лісництва, юні лісівники, природоохоронна діяльність, дендропарк, лісові насадження.

Вступ. Неконтрольоване зростання населення Землі, дещо більше забруднення атмосфери, гідросфери та літосфери, нагромадження величезних обсягів відходів антропогенної та техногенної діяльності за одночасного виснаження майже всіх видів природних ресурсів призвели до розвитку світової глобальної екологічної кризи, що загрожує існуванню на планеті самої людини. Тому одним із актуальних завдань сьогодення є розвиток у сучасному суспільстві соціально-екологічної культури буття, гармонійних взаємовідносин людини і природи, удосконалення природоохоронної діяльності на усіх рівнях суспільних відносин, зокрема і залучення до вирішення цієї проблеми учнів загальноосвітніх середніх шкіл.

Дослідження діяльності шкільних лісництв в Україні впродовж багатьох років не проводили. У спеціальній лісівничій та освітянській науковій літературі не виявлено публікацій з цього питання. Окремі газетні публікації [1-8] тільки частково висвітлюють деякі фрагменти діяльності таких лісництв.

Мета даного дослідження – дослідити організацію, становлення та функціонування на теренах Івано-Франківщини шкільних лісництв – особливої форми природоохоронної роботи учнівських об'єднань, які виникли у другій половині 60-х років ХХ ст. на базі шкільних гуртків юних натуралістів, ланок "зелених патрулів", юних лісівників області. А розпочиналося все так.

У далекому 1968 р. молодий, енергійний лісничий Печеніжинського лісництва тодішнього Коломийського лісокомбінату Микола Йосипович Кудряк і директор місцевої Печеніжинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Коло-

мийського р-ну Івано-Франківської обл. Михайло Васильович Андрушко домоглися про залучення старшокласників до природоохоронної роботи у галузі лісового господарства. На той час на Сумщині вже працювали подібні учнівські трудові об'єднання й М.Й. Кудряк не роздумуючи поїхав ознайомитися та перейняти досвід роботи цих шкільних лісництв. Ідею створення учнівського лісництва активно підтримали і тодішній заступник керівника тресту Володимир Заціха та директор Коломийського лісокомбінату Василь Буневич. І вже у жовтні 1968 р. в області було створено перше учнівське лісництво, керівником якого дирекція школи призначила досвідчених педагогів – організатора позакласної роботи, вчителя фізики Богдана Михайловича Луцака та вчителя хімії Кароліну Іванівну Сметанюк [1].

Безпосереднє спілкування дітей з природою, їх активна трудова природоохоронна діяльність невдовзі принесла неабиякі позитивні результати. Так, звітуючи у 1969 р. про роботу перед учнівським та лісовим трудовим колективом, перший лісничий шкільного лісництва – десятикласник Дмитро Козленко наводив такі цифри: "... Під опікою шкільного лісництва знаходиться 52 га лісу, на яких проведено прочищення на площі 16,6 га, освітлення – на площі 3,5 га; обгороджено 80 мурашників, виготовлено і розвішано 500 шпаківень..." [2]. Члени учнівського лісництва заклали в Печеніжині дендропарк площею 12,5 га, в якому посадили 200 видів інтродукованих дерев і кущів, батьківщиною яких були Китай, Кавказ, Японія, Сибір, Америка [3], шкільку лісових порід, заготовляли насіння дерев, лікарську сировину, підготовували лісових звірів тощо [4].

Почин печеніжинців знайшов підтримку в багатьох учнівських колективах області. У травні наступного, 1969 р., на базі Печеніжинської школи та лісництва відбулася розширена нарада-семінар за участю працівників відділу освіти, лісівників області, на якій обговорювали питання створення таких учнівських колективів при інших школах та лісництвах області. І у тому ж таки 1969 р. було створено Ланчинське учнівське лісництво (Надвірнянський р-н), у 1970 р. – Шевченківське (Долинський р-н) та Підгірське учнівське лісництва (Богородчанський р-н), у 1971 р. – Васючинське лісництво (Рогатинський р-н) і т. ін. У 1978 р. в області вже працювало 82 учнівські лісництва (6612 учнів), за якими було закріплено 5451 га лісових насаджень; у 1988 р. їх в області було вже 105, які обслуговували 6803 га лісових масивів [5].

Ефективність роботи учнівських лісництв була надзвичайно висока. Так, юні лісівники були учасниками природоохоронних акцій "Білий лелека", "Зелена аптека", "Зелені та голубі патрулі", операції "Джерельце", виступали в районній пресі, висвітлюючи місцеві екологічні проблеми тощо. 5 червня 1986 р. у День охорони навколишнього середовища юні лісівники м. Яремча відкрили екологічну дорогу Яремча-Говерла довжиною 40 км. В організації цієї дороги взяли участь 7 учнівських лісництв (312 учнів). Для обладнання й діяльності екологічної дороги з-поміж кращих членів учнівських лісництв, керівників учнівських лісництв, вчителів біології місцевих шкіл, працівників Карпатського національного природного парку було створено бригади екскурсодів, оформлювачів, фотографів, художників.

¹ методист – Івано-Франківський обласний державний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді;

² доц., канд. біол. наук – Прикарпатський НУ ім. Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ